

L'Institut d'història alemanya funciona des de molts anys ençà, però l'Institut de dret internacional públic, i l'Institut de dret internacional privat han estat tots dos oberts en 1926. La tendència enciclopèdica de la Societat, és, doncs, netament marcada aquests darrers anys.

Per altra part, la Societat compleix de vegades el paper de l'Escola d'alts estudis francesa, és a dir, distribueix cabals als laboratoris que entren ja en el quadro d'altres institucions: l'Institut de física, dirigit per Einstein, no té així més que una existència teòrica, en tant que organisme independent i es confon de fet amb els laboratoris de física de la Universitat de Berlín; el mateix pot dir-se de l'Institut aerodinàmic de Göttingue, pels observatoris de muntanya de Sonnblick, prop Gastein, i de l'Obir, prop Klagenfurt, en territori austríac.

Els Instituts de ciències aplicades són una de les principals originalitats de la Societat: els tèxtils, els silicats, la metallografia, són allotjats a Dahlem, els cuiros a Dresde, el ferro a Dusseldorf, el carbó (i els carburants sintètics) a Mülheim (Ruhr), el carbó encara (però des del punt de mira dels fenols i de la piridina) a Breslau. La revolució que l'Institut de Mülheim acaba de realitzar en el problema dels combustibles líquids, farà l'objecte d'un paràgraf ulterior.

Durant la meua estança a Berlín, em fou demanat sovint si existia a França alguna cosa equivalent als Instituts de la *Kaiser Wilhelm Gesellschaft*. Jo responia, somrient: "Certament, nosaltres tenim el Col·legi de França, fundat per Francesc I; el Museum, que remonta a Lluís XIV; l'Institut Pasteur, que data ja del segle darrer".

La França té un llarg, ple i bell passat darrera d'ella; jo crec poder recordar-lo sense fanfarroneria. Jo no deia pas, puix que no ho he establert sinó després, que el pressupost anual de la *Kaiser Wilhelm Gesellschaft* és quasi igual, en marçor, a la suma dels pressupostos en francs francesos dels tres Instituts abans esmentats.

Jo no vaig dir pas que els hivernacles del Museum cauen, que hi plou en les sales de la col·lecció, que al Col·legi de França hom installa els laboratoris en els amfiteatres o entre runes, i que, si l'Institut Pasteur està ben allotjat, té grans dificultats financeres.

Jo no cessava d'admirar el luxe i el confort

dels Instituts de la *Kaiser Wilhelm Gesellschaft* a Dahlem; els terrenys que la Universitat de Berlín no volgué en 1911, foren adjudicats a la nova Societat. Cada Institut es troba al mig de jardins espaiosos, que seran magnífics quan els arbres hauran tingut temps de créixer. Es comuniquen l'un amb l'altre, i vuit d'entre ells, agrupats conjuntament, formen una ciutat científica que s'estén sobre més un quilòmetre quadrat. Des de les finestres dels laboratoris, la mirada s'estenia al lluny, l'octubre darrer, sobre els camps i el bosc de Grunewald. La primavera ha fet créixer a la plana les espigues i casetes de maons; arribat l'estiu, les espigues han estat segades; les cases resten voltades de jardins. D'aquí cinc anys, no restarà res de la campinya dels voltants.

L'Institut de biologia és, naturalment, el que es troba més lluny dins els camps, i pel moment és encara el sol edifici amb rua asfaltada, en mig de terrenys encara vagues. El sever edifici grís de tres pisos, mansardat i cobert de color blau, s'aixeca al mig de grans jardins; aquests jardins, no són pas un luxe: són els camps d'experimentació del professor Correus; centenars d'espècies, milions d'individus vegetals i creixent sota l'ull vigilant d'un mestre a qui res s'escapa, el més petit peu de dent de lleó té la seva història i el seu número de matrícula als registres de l'establiment. Correus descobrí de nou, amb Tschermak, fa trenta anys, les lleis fonamentals de l'herència o lleis de Mendel; avui dia, ell estudia les lleis de la repartició del sexe en els vegetals; en brusa blanca i amb un gran barret de palla des que surt el sol fins que es pon, es passa tot l'estiu al jardí, examinant una a una totes les flors de tots els peus; un jardiner li presenta els individus, mentre que un assistent escriu al dictat les observacions; la més petita experiència exigeix deu mil pots de flors i una dotzena d'anys de paciència; la més petita intempèrie, el menor oblit, en el moment favorable pels creuaments, les castracions, pot fer perdre el treball de tot un any. El savi pateix les angoixes del pagès que vigila amb ull ansiós l'horitzó la vetlla de fer la collita; no en treu pas totes les joies, car els resultats estadístics que n'obté deixen d'ésser sovint satisfactoris per al seu esperit.

Els biòlegs, en llur cambra de treball, menen una vida menys ruda que els genètics; el professor Hartmann, cultiva les algues, però a la